

Σμήναρχος (I) Αθανάσιος Μπινιάρης
Συντονιστής ΓΕΑ/ΚΕΑΠΕ, MSc(c)

Υποσμηναγός (Δ) Φώτιος Παπαδόπουλος
Επιτελής ΓΕΑ/Β3, PhD(c)

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΕΝΟΠΛΩΝ ΣΥΡΡΑΞΕΩΝ

Η Αρχή της Διάκρισης, ως Βασική Παράμετρος Επιτυχούς Εκτέλεσης των Αεροπορικών Επιχειρήσεων και Αποφυγής Παράπλευρων Απωλειών

«Inter Arma Silent Leges»
Κικέρων (106 - 43 π.Χ.)

Εισαγωγή

Σύμφωνα με την ως άνω λατινική ρήση του Κικέρωνα, του μεγάλου αυτού Ρωμαίου ρήτορα, πολιτικού και πεζογράφου, «ανάμεσα στα όπλα οι νόμοι σιγούν», καθίστανται επιτρεπτές εν καιρώ πολέμου οι ενέργειες μεταξύ των αντιμαχομένων μερών. Ωστόσο, εν καιρώ ειρήνης, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι αυτές οι ενέργειες θα ήταν έκνομες και ποινικώς κολάσιμες. Είναι εξίσου αληθές ότι τη σημερινή εποχή, τόσο το διεθνές δίκαιο, όσο και το εσωτερικό, διαδραματίζουν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στις πολυσχιδείς δραστηριότητες των Ενόπλων Δυνάμεων. Βλέποντας μάλιστα το δίκαιο ως μια σημαντική πηγή «ήπιας ισχύος» (soft power), αναμφισβήτητα ο ρόλος και η αξιοποίησή του αποκτούν σπουδαίες διαστάσεις. Όταν λαμβάνει χώρα η προσφυγή σε πολεμικές επιχειρήσεις, τίθεται σε εφαρμογή το πεδίο εκείνο του διεθνούς δικαίου, το οποίο καλείται διεθνές δίκαιο των ενόπλων συρράξεων (law of armed conflict) ή αλλιώς διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (international humanitarian law).

Το διεθνές δίκαιο των ενόπλων συρράξεων αποτελεί το σώμα εκείνο των διεθνών κανόνων, του οποίου η αποστολή κατά βάση είναι διπλή. Από την μια πλευρά αποσκοπεί να προστατεύσει τις ευάλωτες στις απειλές ομάδες προσώπων (άμαχοι πολίτες, τραυματίες, ασθενείς, κλπ), οι οποίες απειλές πηγάζουν από το γεγονός μιας ένοπλης σύρραξης. Από την άλλη, θέτει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, εντός του οποίου θα πρέπει να κινείται η άσκηση στρατιωτικής βίας από τα εμπόλεμα μέρη. Στο πλαίσιο αυτό, καθορίζονται οι επιτρεπτές μέθοδοι διεξαγωγής των εχθροπραξιών, καθώς και τα μέσα τα οποία νομίμως δύνανται να χρησιμοποιούν οι εμπόλεμοι για την επίτευξη των αντικειμενικών τους σκοπών.

Συναφώς, το υπό εξέταση δίκαιο ενδεχομένως χρήζει περαιτέρω εμβάθυνσης από την ΠΑ, ώστε να το δει, συν τοις άλλοις, και ως μια κεντρική παράμετρο επιτυχούς εκτέλεσης των αεροπορικών επιχειρήσεων, καθώς αποτρέπει την άτακτη και άνευ

περιορισμών πραγματοποίηση των αποστολών της. Ο λόγος είναι ότι το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων, αφενός έχει ανθρωπιστικό σκοπό, ήτοι την εξάλειψη επέκτασης των εχθροπραξιών σε ομάδες ανθρώπων που βρίσκονται εκτός του πυρήνα των ενόπλων συγκρούσεων (άμαχοι πολίτες, ασθενείς, τραυματίες, ναυαγοί, κλπ), αφετέρου αποσκοπεί στο να ρυθμίσει τη χρήση των οπλικών συστημάτων και των μεθόδων πολέμου με τέτοιο τρόπο, ώστε να αμβλύνονται - κατά το δυνατόν - οι καταστροφικές συνέπειες του πολεμικού γεγονότος. Απόρροια όλων αυτών, είναι η υιοθέτηση των κάτωθι τεσσάρων (4) θεμελιωδών αρχών που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των εμπολέμων μερών, κατά τη διάρκεια μιας ένοπλης σύρραξης:

1. Αρχή της Διάκρισης (Distinction).
2. Αρχή της Στρατιωτικής Αναγκαιότητας (Military Necessity).
3. Αρχή του Ανθρωπισμού (Humanity).
4. Αρχή της Αναλογικότητας (Proportionality).

Σκοπός

Σκοπός του παρόντος πονήματος είναι η ανάδειξη της συμβολής της **Αρχής της Διάκρισης**, στην επιτυχή εκτέλεση των αεροπορικών επιχειρήσεων και την πρόληψη - αποφυγή των παράπλευρων ζημιών και απωλειών (collateral damage and loss), κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών. Η Αρχή της Διάκρισης απαιτεί από τα εμπόλεμα μέρη να διακρίνουν πάντα τους αμάχους από τους στρατιωτικούς στόχους. Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται η διεξαγωγή όλο και περισσότερων στρατιωτικών επιχειρήσεων σε αστικά περιβάλλοντα, στα οποία απαιτείται η μέγιστη ακρίβεια κατά την προσβολή των στόχων, ώστε να αποφεύγεται ή να ελαχιστοποιείται η προσβολή μη στρατιωτικών στόχων.

Ειδικά δε για τις αεροπορικές δυνάμεις, η απαίτηση αυτή καθίσταται εξόχως κρίσιμη κατά τη συμμετοχή τους σε ειδικές αποστολές, όπως η εγγύς αεροπορική υποστήριξη σε αστικό περιβάλλον, όπου απαιτείται πλήρης και απόλυτη ακρίβεια κατά την αεροπορική προσβολή, επί τη βάση ασφαλών και επιβεβαιωμένων πληροφοριών¹. Επιδιώκεται λοιπόν, με το παρόν πόνημα, να αναδειχθεί αδρομερώς η σημασία πρόσληψης και τήρησης της Αρχής της Διάκρισης, όπως αυτή προβλέπεται στο διεθνές δίκαιο των ενόπλων συρράξεων, ως βασική πτυχή του «ORM» στην ΠΑ, καθώς και ως κεντρικού πυρήνα μείωσης ή εξάλειψης των παράπλευρων ζημιών και απωλειών, με στόχο πάντα την **ασφάλεια** της ανθρώπινης ζωής, καθώς και των εγκαταστάσεων και υλικών.

Ποιοι Νομιμοποιούνται να «Πολεμούν»;

Αποτελεί βασικό κανόνα του δικαίου των ενόπλων συρράξεων ότι στις εχθροπραξίες νομιμοποιούνται να λαμβάνουν μέρος μόνο οι μαχητές, κατά κανόνα δηλαδή οι Στρατιωτικοί των εν συρράξει μερών². Ως εκ τούτου, νομίμως μπορούν

να αποτελέσουν και αντικείμενο επίθεσης, ακόμη και θανάτωσης. Από αυτό συνάγεται ότι οι άμαχοι δεν έχουν νομιμοποίηση συμμετοχής σε εμπόλεμες πράξεις και δραστηριότητες. Προς τούτους, απολαμβάνουν την προστασία του δικαίου των ενόπλων συρράξεων και δεν επιτρέπεται η άμεση επίθεση εναντίον τους.

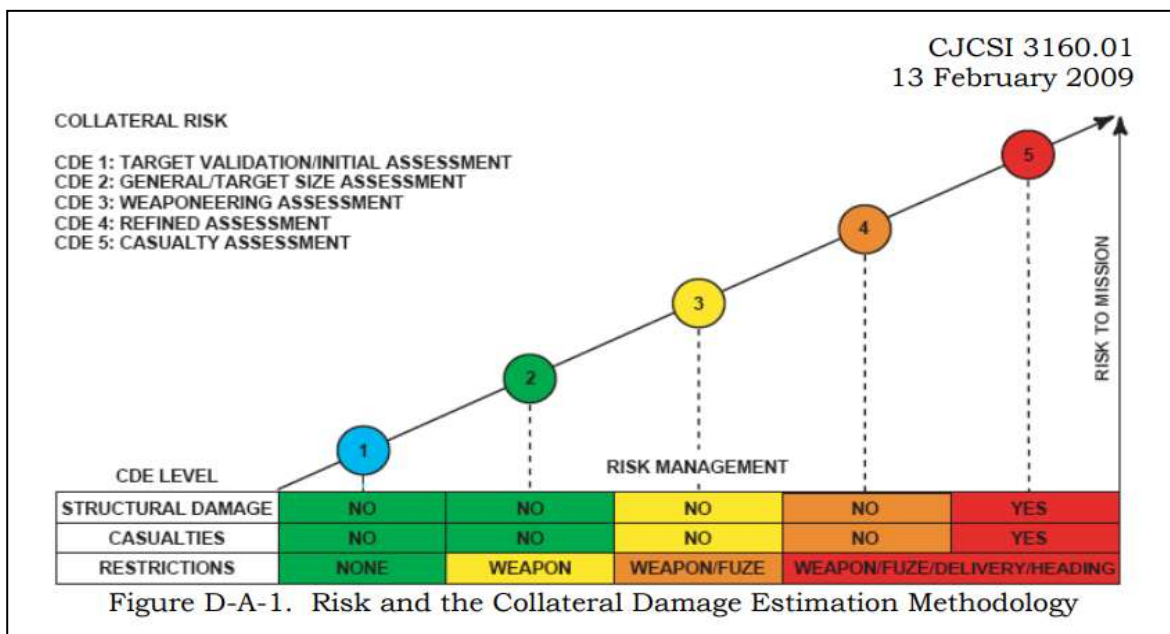
Ωστόσο, αυτή η προστασία παύει όταν οι άμαχοι λάβουν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες υπέρ του ενός ή του άλλου μέρους στη σύρραξη³. Τότε, νομίμως μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο επίθεσης, αφού πλέον έχουν εκουσίως χάσει το προστατευτικό τους status. Αυτό συμβαίνει, τόσο στις ξεκάθαρες περιπτώσεις, όπου άμαχοι λαμβάνουν ενεργό μέρος (με όπλα) στις πολεμικές επιχειρήσεις, όσο και στις λιγότερο ξεκάθαρες περιπτώσεις, πχ, όταν άμαχοι (μη Στρατιωτικοί) εργάζονται σε εργοστάσιο παραγωγής οπλισμού, το οποίο εξοπλίζει ένα εμπόλεμο μέρος. Οι τελευταίοι, καίτοι άμαχοι, χάνουν το status προστασίας τους, καθόσον μετέχουν ενεργά στην πολεμική προσπάθεια και τον εξοπλισμό ενός εμπόλεμου μέρους και η ενδεχόμενη προσβολή τους δεν οδηγεί στην παραβίαση του δικαίου των ενόπλων συρράξεων.

Ορισμός και Σημασία της Αρχής της Διάκρισης

Η Αρχή της Διάκρισης μεταξύ μαχητών και αμάχων συνιστά την πλέον σημαντική, μεταξύ των αρχών του δικαίου των ενόπλων συρράξεων. Βάσει της εν λόγω αρχής, τα εμπόλεμα μέρη έχουν την υποχρέωση να διαχωρίζουν σαφώς τον άμαχο πληθυσμό από τις μάχιμες δυνάμεις, καθώς και τους στρατιωτικούς στόχους από τους πολιτικούς. Η υποχρέωση διαχωρισμού σημαίνει ότι οι άμαχοι, αφενός πάντα θα πρέπει να διακρίνονται και να μην στοχεύονται, αφετέρου δεν θα πρέπει να αξιοποιούνται για την υλοποίηση τακτικών μάχης, πχ, ως «deception» ή ως «ανθρώπινη ασπίδα». Η σημασία της αρχής αυτής είναι αυτονόητη, καθότι σε κάθε περίπτωση οι στρατιωτικές επιχειρήσεις πρέπει να διεξάγονται εναντίον των ένοπλων δυνάμεων και των στρατιωτικών στόχων του αντιπάλου. Η Αρχή της Διάκρισης είναι αυτή η οποία καθορίζει τους στόχους, μια δεδομένη χρονική στιγμή, οι οποίοι στόχοι δύνανται νομίμως να προσβληθούν, εξασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία των αμάχων και των περιουσιών τους, από σκόπιμες επιθέσεις εναντίον τους⁴.

Εδώ ακριβώς εντοπίζεται και η σημασία της σε επίπεδο «ORM», καθώς αναμφισβήτητα η εν λόγω αρχή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στη διαδικασία της σχεδίασης και στοχοποίησης, πριν την εκτέλεση των επιχειρησιακών αποστολών. Άλλωστε, αυτό αναδεικνύεται στο κάτωθι **Σχεδιάγραμμα** (πηγή: US Chiefs of Staff (2009) / No - Strike and the Collateral Damage Estimation Methodology), το οποίο αφορά στη «Μεθοδολογία Εκτίμησης του Κινδύνου και της Παράπλευρης Ζημίας», που ακολουθεί η ΠΑ των ΗΠΑ. Εμφανείς εν προκειμένω οι αναλογίες και συσχετίσεις με το αντίστοιχο «ORM» που εφαρμόζεται στην ελληνική ΠΑ για την «Εκτίμηση του Βαθμού Κινδύνου», ήτοι για τον «υπολογισμό του βαθμού κινδύνου

μιας αποστολής ή εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους γνωστούς παράγοντες που είναι δυνατόν να προκαλέσουν Ατυχήματα ή Δυστυχήματα». Αναμφισβήτητη πτυχή του κινδύνου αυτού είναι και η πιθανότητα «collateral damage». Διαπιστώνεται λοιπόν πως το «collateral damage» πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στη σχεδίαση. Το «αντίδοτο» στο «collateral damage» δύναται να είναι η τήρηση της Αρχής της Διάκρισης.

Πρακτικές Όψεις της Αρχής της Διάκρισης και η Συμβολή της στην Επιτυχή Εκτέλεση των Αεροπορικών Επιχειρήσεων

Η Αρχή της Διάκρισης επιτάσσει την τήρηση των εξής δύο κεντρικών κανόνων:

1. Του διαχωρισμού μεταξύ μαχητών και αμάχων, κατά την εκτέλεση επιθέσεων εναντίον του εχθρού, καθώς και την κατεύθυνση των όπλων αποκλειστικά κατά των εμπόλεμων μαχητών του αντιπάλου (επ' ουδενί εναντίον αμάχων).

2. Του εν γένει διαχωρισμού μεταξύ μαχητών και αμάχων, με την έννοια ότι κάθε εμπόλεμο μέρος έχει την υποχρέωση, αφενός να μην συντηρεί άμαχο πληθυσμό πλησίον των στρατιωτικών του εγκαταστάσεων και επομένως να μην δυσχεραίνει με αυτόν τον τρόπο τη διάκρισή τους, αφετέρου να μην διεξάγει τις επιχειρήσεις του σε σημεία όπου υφίσταται μεγάλη συγκέντρωση άμαχων και εκ των πραγμάτων ο διαχωρισμός αυτός καθίσταται αδύνατος⁵.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως επιθέσεις χωρίς διάκριση είναι αυτές που δεν στρέφονται κατά συγκεκριμένου στρατιωτικού στόχου (και συνεπώς γεννάται κίνδυνος προσβολής αμάχων) ή όσες χρησιμοποιούν μέσα ή μεθόδους πολέμου, όπου τα αποτελέσματα δεν μπορούν να ελεγχθούν και να περιοριστούν, ήτοι είναι εκ της φύσης τους αδιάκριτα⁶. Η αναγκαιότητα τήρησης της Αρχής της Διάκρισης στις αεροπορικές επιχειρήσεις είναι ξεκάθαρη. Η ανάγκη ακριβούς στόχευσης και

προσβολής, εξυπηρετούσα προπαντός την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών και της οικονομίας δυνάμεων, συμβάλλει αναμφισβήτητα και στην τήρηση της υπό εξέταση απορρέουσας από το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων υποχρέωσης, αλλά στην **ασφαλή εκτέλεση των αεροπορικών επιχειρήσεων**, καθώς προλαμβάνονται απώλειες ανθρώπινων ζώων και ζωτικών εγκαταστάσεων του κοινωνικού ιστού.

Ενδεικτικά, εάν ένας στόχος βρίσκεται πλησίον ενός νοσοκομείου, πρέπει ο ιπτάμενος κατά την εκτέλεση της προσβολής να είναι σίγουρος ότι θα προσβάλει τον εν λόγω στόχο, με όσο το δυνατόν λιγότερο κίνδυνο για το υγειονομικό προσωπικό, τους ασθενείς και τη νοσοκομειακή κτιριακή εγκατάσταση. Υπό το πρίσμα αυτό, η σχεδίαση της αποστολής διαδραματίζει εξόχως σημαντικό ρόλο. Άλλωστε, αυτό καταδεικνύει και η ραγδαία στροφή της στρατιωτικής τεχνολογίας στα οπλικά συστήματα και πυρομαχικά ακριβούς στόχευσης και προσβολής (precision - guided weapons)⁷. Μάλιστα δε, η διαρκώς εκτεταμένη χρήση των μη επανδρωμένων αεροσκαφών «UAVs», αλλά και των μη επανδρωμένων αεροσκαφών επιθετικού χαρακτήρα «UCAVs», κατά τις αεροπορικές επιχειρήσεις, με την παράλληλη αξιοποίηση της υψηλής ακρίβειας και ευκρίνειας πληροφοριών, εν μέσω της μετάδοσης «live video», εξυπηρετεί την κατά το δυνατόν καλύτερη παρακολούθηση των πιθανών στόχων αεροπορικών προσβολών, με σκοπό την ασφαλή εξακρίβωση του status, ως νομίμων στόχων, κατά το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων⁸.

Συμπεράσματα

Το δίκαιο της Γενεύης (τέσσερις διεθνείς συνθήκες του 1949 και δύο πρόσθετα πρωτόκολλα του 1977), το οποίο σε μεγάλο βαθμό συγκροτεί το διεθνές δίκαιο των ενόπλων συρράξεων (περιλαμβανομένης της Αρχής της Διάκρισης), έχει υπογραφεί και επικυρωθεί από το Ελληνικό Κράτος, ως εκ τούτου **δεσμεύει** τα κρατικά μας όργανα, δυνάμει του άρθρου 28 του Συντάγματος. Με αυτό το δεδομένο και υπό το πρίσμα της μεγάλης σπουδαιότητας της Αρχής της Διάκρισης για τη συμμόρφωση με το εν λόγω διεθνές νομοθετικό πλαίσιο, η εκτέλεση - μεταξύ άλλων - των αεροπορικών πολεμικών επιχειρήσεων, υπό το πνεύμα αυτό, δημιουργεί «υπεραξία», καθώς:

1. **Προσδίδει επιχειρησιακά οφέλη**, συμβάλλοντας στην οικονομία των αεροπορικών δυνάμεων, δεδομένου ότι επιδιώκεται η αμιγής προσβολή και η εξουδετέρωση αποκλειστικά των στρατιωτικών στόχων, μειώνοντας ή και εξαλείφοντας παράλληλα το «collateral damage».

2. **Προσδίδει δικαιοπολιτικής φύσεως οφέλη**, διατηρώντας ασφαλώς το Αεροπορικό Όπλο, εντός της διεθνούς νομιμότητας.

3. Μεγιστοποιεί την ασφάλεια της ανθρώπινης ζωής, καθώς και των εγκαταστάσεων και υλικών, προλαμβάνοντας δυσάρεστα ατυχήματα και παράπλευρες απώλειες.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

1. Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας (2014), Βασικό Δόγμα ΠΑ, σελ. 56.
2. Για τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις απόδοσης του status του μαχητή, βλ. Άρθρο 49 της 4^{ης} Σύμβασης της Γενεύης (1949).
3. UK Ministry of Defence, The Joint Service Manual of the Law of Armed Conflict: JSP 383 (2004), Joint Doctrine & Concepts Centre, p. 24.
4. Γάγγας Δ. (2009), Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα: Σιδέρης, σελ. 70-74.
5. USA Department of Defence (2015), Law of War Manual, Office of General Counsel, p. 62.
6. Μαρούδα Μ.-Ν. (2015), Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Αθήνα: Σιδέρης, σελ. 166, Άρθρο 51 του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στις Συμβάσεις της Γενεύης (1977).
7. Schmitt, M. (2005), «Precision Attack and International Humanitarian Law», International Review of the Red Cross, Vol. 87, No 859, p.449.
8. Blank, L. (2012), «Top Gun»: How Drone Strikes Impact the Law of War, University of Pennsylvania Journal of International Law, Vol. 33, Iss. 3, p. 693.

Ακρωνύμια

ΠΑ: Πολεμική Αεροπορία.

ORM: Operational Risk Management (Εκτίμηση Βαθμού Κινδύνου).

UAVs: Unmanned Air Vehicles (Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα).

UCAVs: Unmanned Combat Air Vehicles (Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα Μάχης).

**DEPARTMENT OF DEFENSE
LAW OF WAR MANUAL**

**JUNE 2015
(Updated December 2016)**

**OFFICE OF GENERAL COUNSEL
DEPARTMENT OF DEFENSE**

JSP 383

**THE JOINT SERVICE
MANUAL OF THE LAW
OF ARMED CONFLICT**

Joint Service Publication 383, 2004 Edition
is promulgated
as directed by the Chiefs of Staff

A handwritten signature in black ink, which appears to read "Gavin McNeill".

*Director-General
Joint Doctrine and Concepts Centre*

**Operational Risk
Management**

